

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 flor., pe siése luni 2 flor. 25 cr., pe trei luni 1 flor. 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei), si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti, si la tóte librariile.

Consiliarii scolastici romani.

Multi blastema direptiunea, ce-o luase sistem'a absolutistica trecuta, pe campulu invetiamentului. Acestia suntu in dreptu, nu negamu, si suntemu si noi, d'a ne esprime dorerea si indignatiunea despre cele, ce le vediu-semu cu ochii si le audisemu cu urechile. Dar' candu suntemu in dreptu a face acést'a? Dupa noi, atunci numai candu acésta direptiune o privimu din punctulu germanisarii, séu mai pe facia, alu desnatiunalisarii. Candu s'a aflatu invetiamentulu la romanii austriaci in o stare mai favoritóre, de catu sub sistem'a trecuta absolutistica? Ei! dar' candu au fostu amenintiate sentiemintele si ideile natiunale mai infricosiatu, de catu sub acésta sistema? Éta punctulu nostru de vedere! — Candu s'au emanatu legi mai favoritóre instructiunii publice, de catu sub acésta sistema? Ei! dar' cumu s'au esecutatu, cumu s'au pusu in lucrare aceste legi? Acést'a este o intre-bare, la care respundemu tacandu, pentruca nu e locul a o discute aici; totusi dicemu atata, ea o mare parte a loru are d'a se pune in lucrare d' aici inainte. — Dar' e vorb'a de consiliarii scolastici romani.

Dela energi'a, zelulu si in urma capacitatea acestor'a a depinsu si va depinde—pana intogmirea trebiloru scolare va continuá astu-felu—o prè mare parte din prosperarea si iufiorirea invetiamen-

tului. Dela acesti'a va depinde, cá se vedemu scólele nóstre populare organizate séu mai bine redicate, cá se vedemu o instructiune populara in-floritóre si intogmita cerintieloru tempului si indigintieloru poporului nostru romanu; ceea ce pan' acumu nu s'a facutu.

Romanii gr.-or. sub sistem'a trecuta fura mai fericiti de catu gr.-cat. Accia avura totu de un'a consilaru scolasticu romanu, acestia inca avura astu-felu la inceputu, dara-lu pierdura mai multu din vin'a loru, — s' alésera, cumu dice romanulu, din toporu cu toporistea, — lu-pierdura si cadiura sub unu consiliaru strainu cu sangele, dar' mai strainu cu anim'a de interesulu si prosperarea romanului. Tris'a desolare a scóleloru populare gr.-cat. este o dovéda destulu de evidenta, pe candu ele sub unu consiliaru romanu aru fi potutu se prospereze, caci institutiunile n'au lipsitu. Sistem'a absolutistica cadiù, cu ea cadiura si consiliarii de scóle, si mai doi ani scólele remasera in bunavointi'a unor'a, dar' mai multu in capriciulu sortii. Plangeri, vaerari, disordine, caosu in totu invetiamentulu nostru. Scólele redicate bune-rele sub absolutismu, cadiura se parasira sub asiá numitulu constitutionalismu. Luminaarea, fericirea poporului cerea o stavila la tóte acestea. Esírea din ratecire, restabilirea ordinii, calea progresulu cerea unu manuducatoru. — Consiliarii de scóle se restabilesco. Scólele gr.-or. si-recapeta pe multu meritatulu

loru consiliaru Ill. Dr. Pavelu Vasiciu. Gr.-cat. róga tronulu se le dee si loru unu consiliaru scolasticu de sange si de anema romanu, si se nu-i mai puna éراسi sub vérg'a unui strainu cu sangele, strainu cu anim'a de totu ce e romanu. Ei suntu siliti a mai asteptá pucintelu, dar' in urma Majestatea sa imperatulu se indura a-le ascultá cererea, si éta denumesce de consiliaru scolasticu la scólele gre.-catolice din Transilvania pe fostulu concepistu ministerialu D. Dr. *Ioane Maioru*

Noi impartasíramu acésta scire in Nr. trecut. Ea ne venise togmai pe candu nrulu se aflá sub téscu, si asiá o viriramú cumu poturam, fora d'a ne poté face ceva observatiuni.

Suntemu petrinsi de greutatea ce o va intimpiná dlu I. Maioru la inceputu pe campulu invetiamentulu asemnatu d-sale: nein-grigirea, la care au fostu parasite scólele gr.-cat. sub absolutismu; disordinea si chiar' anarehi'a in care elu se afundasera, dimpreuna cu cele greco-orientale, in cesti doi ani de constitutionalismu; absentí'a D-sale de mai multi ani din midiloculu poporului romanu: tóte acestea, precumu si alte impregiurari, i voru ingreună fórté calea pe care are d'a plecá si inaintá. Tóta usiorarea, ce-o póte asteptá si este in dreptu a o asteptá, este dela oficiolatele civile si eclesiastice. Cu tóte astea, zelulu de care nu ne indoimu, talentele d-sale, cari inca de tineru l'au recomandat si l'au radica tu le posturi inalte, pana la acestu postu mare si insemnatu la care e chiamatu a-lu ocupá d' astadi inainte: tóte ne dau o garantia firma, ca D-sa va invinge ori-ce pedeci si vehicululu invetiamentulu incredintiatu, lu va conduce si inaltíá la stadiulu ce i se cuvine, si care-lu cere spiritulu tempului.

Lacun'a, ce poporulu romanu a semtit'o greu in invetiamentulu seu, éta acumu s'a suplinitu, s'a astupatu. Ceea ce-a fostu reu in trecut s'a stersu, ce-a fostu strainu s'a dela-

turatu, ceea ce singuru ne-a mai lipsitu amu capetatu, suntemu in posesiunea a ce amu totu doritu: invetiamentulu, prosperarea lui e depusa in manile nóstre. Acumu depinde dela noi, cá se aratamu in venitoru, ca plangerile nóstre asupra starii miserabile a invetiamentulu popularu din trecutu, au fostu drepte, ca nu noi, nu legile de invetiamentu, ci strainii si aplicarea sinistra séu neesecutarea loru, au impe-decatu invetiamentulu de nu s'a potutu des-voltá si prosperá astu-felu, precumu cerea tempului, fericirea poporului si spiritulu legiloru emanate in favórea invetiamentulu. Aeeste legi suntu astadi in vigóre, cá si sub absolutismu, si esecutarea loru este pusa in manile nóstre si nu mai multu in a strainiloru. Avemu oficiali natiunali, avemu acumu cu totii consiliari scolastici natiunali: se se esecuteze dara legile in vigóre, si invetiamentulu va prosperá, poporulu se va fericí, se va luminá.

Dá, avemu acumu consiliari scolastici natiunali si unii si altii, si gr.-catolicii si gr.-orientalii. Credintiele, sperantiele nóstre suntu mari pentru invetiamentulu, pentru scólele poporului. Noi credemu si speramu, ca se voru luá initiative pentru radicarea de preparandii, dar' preparandii cu invetiaturi solide, cerute de spiritulu tempului, spiritulu poporului si indigintiele lui; ér' nu preparandii fora nici unu fundamentu, fora nici unu metodu, fora nici o sciintia practica, apoi de siguru, cu atatu mai pucinu teoretica, séu in casulu celu mai bunu numai cu o spoitura de joi pana mai apoi. Preparandiile bune suntu fundamentulu instructiunii bune populare. Credemu si speramu delaturarea metódeloru seci, sarbede, ruginite, si in urma fora nici unu metodu, — lapedate de tóte popórale culte, si d' acelea cari voru s' ajunga la lumina, si astu-felu introducerea de metóde bune, probate si aplicate de popórale luminate si inaintate pe campulu invetiamentulu. Credemu si speramu, ca se va staruí pentru

elaborarea cartiloru necesare pentru scóle, cari-
adi nu le-avemu, — si nainte de tóte se nu
uitamu A b c d a r u l u, astu-felu precumu trebue se
fia elu astadi. Credemu si speramu, ca se voru im-
bunatati, regulá si fipsá lefile invetiatoresci, ca se
voru introduce conferintiele invetiatoresci, midí-
loculu celu mai energicu si mai potinte pentru
prosperarea invetiamentului si prefacerea inve-
tatoriloru, — celu mai energicu, celu mai po-
tinte, o repetímu, care merita tóta atentiunea,
si trebue introdusu si la noi fora nici o ame-
nare. Credemu si speramu mai in colo infini-
tiarea de reuniuni invetiatoresci, si astu-felu
redicarea de bibliotece pentru cultivarea ulte-
rióra a invetiatoriloru. Si in fine credemu si
speramu infintiarea unei Asociatiuni de peda-
gogi pentru elaborarea de carti pedagogice,
si astu-felu latírea sciintieloru ce taie in acestu
ramu.

Éta ce credemu si ce speramu. Par'ca vedu
inse pe unii scuturandu din capu si dicandu:
o, dómne, mare-ai graít'o. Dá, si noi o di-
cemu, inse numai atunci, candu de invetiamentu
ne vomu interesá totu cá pan' acuma, candu
vomu fi totu asiá de energiosi cá pan' acuma.
Atunci si acestea si altele mai pucine cá a-
cestea, voru stá totu numai scrisa, fora d' a se
mai impliní, cá si profetiile astronomiloru de-
spre perirea lumei.

Nu pretendemu noi, cá se ne pomenimu
cu tóte acestea gat'a d'odata, cá si candu ni
le-aru scuturá cineva din maneca, nu; — nu
pretindemu cá ilustru dd. consiliari scolastici,
in o di buna si frumósa, se dica: aidefi frati-
loru, éta totulu ce-ati crediutu si-ati asteptatu,
nu. Acést'a ar' fi o absurditate. Ceea se spe-
ramu este: ca ilustru dd. consiliari voru luá ini-
ciativa, si spre implinirea celoru necesaria voru
cere, voru pretinde sucursulu natiunii intregi,
si in casuri si lucruri grave, in unire cu acést'a,
voru cere grati'a si ajutorulu parintiescu alu
tronului, precumu facu acést'a si alii mai tari,

mai mari si mai favoriti de sórte decatu ser-
manulu poporu romanu. Astu-felu numai vomu
ajunge la scopulu doritu.

Deprenderi in Critica literaria.

Blasiu, 5. Ian. n. 1863.

(Urmare.)

II.

La cea mai apasatória imputatiune a dsale, cumu
ca m'am folositu cu scrierile antecedentiloru miei, am
respunsu mai susu macaru ca dlui asta folosire nu o
califica de imputatiune, ci din contra o lauda, pentru
ca: „acést'a e legea progresului in sciintia.“

Ci latet anguis in herba. Dlui vré a insemná,
ca ast'a am facutu-o, numai compilandu gramatecele lui
S. Klein, Sinkai, póte si a lui P. Maior, si Tentamen
criticum, din acea impregiurare, ca „autorulu Gramate-
cei dela 1854 a scrisu in urm'a autorului Tentameiui
criticu dela 1840.“

Nu voiu se negu nemica, ci marturisescu in co-
scientia curata, ca precumu alte multe carti romanesci
si neromanesci, asiá mi-am fostu procuratu pre incetu
una multime de gramateci romanesci pana la catastrofa
din 1849, potiu se dicu una colectiune de acesti gra-
mateci, déca nu si completa, dar' celu pucinu prea a-
própe de completa; se intielege, ca nu cu acelu scopu,
cá se-mi pazescu tesaurulu cá canele din fabula, ci se
me folosescu cu elu, pentru mene si pentru publiculu
romanescu la tempulu seu. In acséta colectiune se aflau
operele gramatico-ortografice ale lui Klein, Sinkai,
Molnar, Tempea, Marki, Rosa, Boiadschi, Clemens, Loga,
Eliadu, Iorgovici, P. Maioru, Vacarescu, chiaru si Ten-
tamen, si altele mai multe mari si menunte, — cari a-
poi tóte, in 1849, dorere! s'au imprastiatu in tóte ven-
turile; si candu me intorsei a-casa, in dulapulu, ce-lu
lasasemu plenu cu mai multu de 1000 volumi, aflai slan-
in'a si obielele soldatiloru; ce erau incuartirati in cas'a
mea. Altele nu le mai pomenescu.

Ast'a e starea, in care me aflám, si midilócele
mele, candu incepui in 1854 a scrie gramatec'a mea:
memori'a, si fragmentele unei biblioteci, ce me nevoi-
isemu a o repará cusume mari, fora de a o mai poté
completá, cumu a fostu mai inainte. Astadi me afu a-
deveratu in stare mai buna, si cercetarea dupa monu-
mente de literatur'a romanescá fú atatu de norocita,
catu am potutu veni in posesiunea unor'a, de cari inainte
de catastrofa nece urma nu aflasem.

Cu aceste pucine midilóce, cu unele remasitíe de estrate vechi, si cu unu esemplariu din organu, unde incepusem a publicá „Principia-le de limb'a si de scriptura,“ de si necompletu, am scrisu gramatic'a mai susu numita. Cu multa parere de reu, marturisescu, ca nu o potui scrie atatu de pre largu in partea II, cumu a-si fi doritu, ci impregiurarile, nu io, au fostu de vina.

D. Papiu negresitu-si intipuesce, ca io scriendu gramatec'a mea in 1854, eram incungiu ratu de tóte laturile cu Klein, Sinkai, Maioru, Tentamen etc. etc. din cari, acumu d'intr' unulu, acumu d'intr' altulu compilam, si scriam. Póte, ca dlui asiá-si compune operele sale, — ci io-lu incredentíezu, de ar' vré se créda, ca io nu am acea maniera de a scriere. Citatele din gramateca suntu culesse din extractele, cemi remasera, au le facusem de nou, — ér' testulu l'am scrisu din memoria, fora de a aruncá ochii macaru intr' una gramateca.

Dar' nice nu aveam trebuintia de nece una gramateca. Io mi-o formasem de multu pre incetu in capu, nu pre chartia, incepandu din anii cei mai crudi ai teneretiiloru mele, dela an. 1819 candu eram abia de 14 ani in a VI. clase gimnasiale, in care anu totu de una data precursem si lectiunea Iliadei in limb'a originale. Extractele din cartile betrane, le incepusem la an. 1827, candu-mi stá a mana bibliotec'a monastirei inca nepredata cu tóte sculele ei, ce le avea pre atunci. Celu d'antaniu extractu fú din Parimiariulu metropolitulu Dosotheiu, tiparitu in Iasi la anulu 1683, si contine, pentru ca din templarenu mi-a peritu, unu registru alfabeticu de tóte cuvintele rare seu anticat, ce aflai in acea carte, si de tóte formele mai etimologice de cumu se afla in cartile beserecesci usitate astadi. Asemeni extracturi urmara pre incetu si din clasicii latini, din inscriptiuni, gramateci séu commentatori latini din tempulu imperiulu romanu, in cari adunai tóte formele latine anticat inse mai aprópe de limb'a romana a nóstra de catu de cea clasica latina. Cu asemene scopu cetii si pre Dante, Boccaccio, Petrarca si alti autori italiani si provenzali, carti in dialectele italice, francice, si ispanice; consultai pre Ducange, Renouard, si cati poteam se-i aflu prin librariile tiereloru din afora, totu de acésta materia, versandu sume mari mai alesu dela unu tempu mai favoritiu.

Acést'a e genezea „principia-loru“ din 1847—48, a gramatecei din 1854, si a altoru opere de ale mele, ce am mai publicatu in obiectulu limbei romanesci. Io am purcesu pre incetu, pentru ca astu-feliu de studia

creau sume de ani, si nu-mi erá voi'a, cá cu opere pripite si necópte se esu inaiutea publiculu. Io credeam a fi de lipsa, mai antaniu a aflá si a cercetá tóte isvórele, câte mi-aru fi prin potentia, cari aru poté reversá lumina asupr'a limbei romanesci, cá se o cunoscu, cumu o au graitu parentii si stramosii nostri. . . si cumu o vorbescu astadi romanii din tóte provinciile si tienutele, unde locuescu. Mai incolo a esaminá de amenuntulu si cu tóta esactitatea posibilu intregu tienutulu limbei si gramatecei romanesci pana in cele mai menunte detaiuri. Si numai apoi a me apucá de vreunu opu meritiu in asta privintia.

Cu tóte aste, de si extractulu micu de ortografiá dintr' unu opu mai mare nu a esitu de catu in 1841, Principia-le in 1844—8, Gramatec'a in 1857, — potiu se incredentíezu, ca sistem'a ortografica si gramatec'a erá inchiata in cuscienti'a mea la an. 1834, candu edái Ciaslovele cele laudate de d. Papiu la an. 1850, si luate in batala de jocu in scrisori'a-i din 25. Nov. 1862, — si nu am mai avutu trebuintia de — Tentamen.

Metodulu ortograficu din Ciaslovele de atunci e totu unulu cu celu ce-lu oserbezu astadi, — cu singur'a diferintia, ca in scriere l' urmezu mai strinsu séu mai lacsu, dupa impregiurarile in cari scriu. Au nu precepe d. Papiu, ca si aceli scrietori Trni, cari au adoptatu ortografiá comisiunei din Sabinu din 1860, inca nu o urméza stricte, din principiulu oportunitatei, nece io nu le am imputatu nece una data acea procedura, fiendu ce e prevediuta chiaru in actele acelei comisiuni, unde in protocolulu siedintiei II. din 2. Oct. (in Nr. 81—125 alu Concordiei 1862) cu aceste cuvinte se afla scrisu:

„Comisiunea cosiderandu impregiurarile, in cari astadi se afla limb'a romana, precumu parentii nostri au fostu aplecati a face oresi cari concessiuni principiulu foneticu, asiá si dens'a se vede indemnata a cede foneticei in casuri mai grele, ér' acést'a numai pana candu cunoscenti'a gramatecei limbei romane, lucrate pre temeieri solide, va castigá prin ajutoriulu scóteloru una intendere mai mare in natiunea romana“ etc.

Ast'a, mi-se pare, ca nu e necoscentia in ortografiá mea care-si are regulele fipte, — ér' io si altii o urmamu, care cumu o potemu, séu cumu aflamu cu cale a o urmá. Inse d-lu Papiu, carele vede necoscentia in scrierile mele, déca nu me tieniu strinsu de principiulu etimologicu pretotendenea, si-mi aduce esemple de variatiuni, pre copili, si copilii, — dar' in variatatea, cu care scrie autorulu Tentamelui, in Tentamen,

in Filosofia, Magasinu, Instruetiunea publica etc. nu vede necosecentia, si bine face, ci numai o califica de ortografi'a simplificata. Mi-se pare inse, ca si autorulu Tentamelui, de si nu mai urméze ortografi'a din Tentamen, ast'a nu o face, cá si cumu si-ar' condemná sistem'a stabilita intr' insulu, ci numai se acomóda dupa starea culturai limbistice din principate su cu alte cuvente: face si dsa concesioni principiului foneticu.

Alt'a e cu d. Papiu, carele pre catu sciu, nu si-a facutu nece una sistem'a ortografica a sa propria, ci pre la an. 1850—1 marturisesce, ca urmá pre a mea plus—minus — de atunci in cóce inse, dupa ce díce, ca numai vré se scia de ortografi'a mea, cá de uu'a periculósa culturai romane, a adoptatu alt'a, — pre a cui? — Se spuna pre facia? — E bine, — pre cea din Ciaslovulu de in 1834, luandu afora vreo dóua-trei vorbe, si cu semnele usitata in principate. D. Papiu pote ca va protestá in contr'a acestei — insinuatuni, — dá se protestezeze! — si va díce, ca ast'a e ortografi'a lui P. Maioru — fora semnele lui P. Maioru. Ci provocu pre ori-cine vré a se convinge despre adevverulu séu neadeverulu asertului meu se iè a mana ori care pagina din Tesauru, si se o alature cu Ciaslovulu meu, si cu Dialogulu lui P. Maioru intre unchiu si nepotu, — si m' asi remasi pre ori si ce, ca va aflá cea mai mica asemenarea intre tesauru si dialogu, si cea mai mare intre tesauru si ciaslovu, — vorhimu de ortografia.

Alte dovede. D-lui a lapedatu zalele, sci cele care d-lui le califica de mots d'esprit, si in loculu loru pune pre i dupa t, d, s, cá se exprima sunetele sibilanti, cá in sistem'a mea ér' nu cá in sistem'a neci a lui Klein, nece a lui P. Maioru, nece chiaru in cea simplificata din Magasinu, ast'a e un'a, — a dóua e, ca unde dupa ti, di, si, nu urméza alta vocale nemediatu, d-lui scrie totu dupa ortografi'a Ciaslovului tí, dí, sí, de care regula nece urma nu se afla in alte ortografie pana la 1834.

Si cumu póte se faca d. Papiu un'a cá ast'a se urmeze una ortografia asiá periculósa si impiedecatória de cultur'a romana? Io nu sciu, ci póte fi, ca dlui s'a decatu cu acea ortografi'a dela 1851 in cóce, totu mai tare apropianduse de ea, pana ce a imbracisiatuo cu totulu nolens volens, cumu póte o mai facura si altii, cari une ori si in publicu se dechiarare, ca o oserbéza in scrisu, nu pentru ca dór' e mai buna de catu altele, — nu, nu, — ci pentru ca mai toti o urméza.

Cá se nu se vedea inse acumu, ca dlui urmeza ce nu aprobéza, ce a facutu? Antaniu díse, cumu amu ve-

diutu, ca nu e a mea ci alui P. Maioru, — povestea tieranului cu luléu'a si cu pip'a, — sed facta loquuntur. Mai in colo, lapedandu semnele lui P. Maioru, zalele si comele, tóte pana la un'a, ce n'asi fi asteptatu, intrebuintieza accentele, dá cumu? nu cá mene, ferésca! ci asiá catu, unde punu io pre unulu, dlui pune altulu, afora de in dí, tí, sí, cum am premisu. — Póte, ca va díce cine-va, cumu ca d. Papiu, in accentu a vrutu se urmeze pre Sinkai, pre a caruia carte de ortografia si-o, copiasse si asiá se dedase cu ea, din copilaria, o! érase ferésca! pentru ca? pentru cá atunci dlui nu mai potea se indemne pre Romani se se ferésca de ortografi'a dela Blasiu, cá e periculósa etc. Caci atunci nu mai remanea alta diferentia, de catu unu semnu, singuru singurelu: semnulu scurtarei asupr'a lui a si e, candu vré se sune inchisu, si Romanii poteau se-i respundia: dar' dta, de ce nu te feresci?

Asiá este, pentru unu bietu de semnu, care io nu-lu intrebuintiezu, pentru ca-lu aflu de prisosu, d. Papiu, strigá in Tesauru: „A omite semnele de totu, — insemnéza nu numai a ingreguiá fórtu cetirea, dar' acea-ce este mai multu, insemnéza a sacrificá partea fonetica a limbei,“ si cele alalte tirade, cate mile-a mai recitatu si mai de curundu in foisióra.

Se vedi minune, pentru acelu semnutiu, care nece ca este alui P. Maioru, stá se piér'a, si literatur'a romana e in periculu, deca Asociatiunea a adoptatu una ortografia, care nu are acestu semnutiu si nu alla de lipsa a-lu intrebuintiá. Intrebuintieze-lu dieu de mene, ori-cine, ca io nu stau nemenui in cale, deca vré sesi pestritieze scrisori'a cu astu-feliu de semilune.

Pentru unu semnurelu cá acel'a, totu nu me precepu, cumu s'a potutu rapí d-lui se redice una furtuna asiá de cumplita asupr'a unui capu caruntu, si a acúsá de tirania pre? in urma nece dlui numai scie pre cine Alt'a erá déca-mi imputá, ca de ce nu puniu si io semnele lui Maioru séu de ce nu puniu si io accentele cá dsa? Celu pucinu atunci nu erá atat'a sgomotu numai pantru unu semnu, unulu unicelu.

Inse, déca asiá mare periculu este, a omite semnele lui P. Maioru, de ce le a omisu d-lui? Io le-am omisu si nu negu; d-lui le-a omisu si nu-si imputa síe ci numai mie. Eca dereptatea d-lui Papiu. Lucrulu e asiá. Dlui in Tesauru la loculu laudatu scrie apriatu: „D. Cipariu omite semnele propuse de P. Maioru pentru deosebirea orekaroru sunete ale vocaleloru si consunelor.“ — Dá, io le omitu, — si d. Papiu inca le omitu. Eca diferentia si puntulu esentiale de cërta! Io nu

credeam nece ochiloru miei, cetindu acestu pasagiu fa-
tale, — si apoi totu mai scrie acea frase generale: „A
omite semnele de totu.“ Pardonu, io inca nu le omitu
de totu, ci numai unulu din cate folosesce d. Papiu.

Se mai adaugu la acestea, ca nece Klein, nece Sin-
kai, n'au intrebuintatu mai multe semne de catu mene?
In gramatec'a din 1780 amendoi, si in cea din 1805,
care o a schimbat'o Sinkai in multe, intrebuintéza nu
mai semnele cele trei ale accentelor; a cutu pr. ási
laudá, — greu, pr. ell laudá (1780), iel laudá (1805),
-- circuflexu in cea din 1780 fórté raru, ér' in cea
din 1805 mai desu pr. laudánd intru acésta din urma,
ér' in cea alalta numai: laudánd fora accentu; cu
tóte ca la pag. 2 scriu ei: A ante MB. MP. et N. sim-
plex positum, aut Accentu circumflexo notatum etc. —
Si cu tóte astea, lumea nu a peritu, si cultur'a literaria
a Romaniloru datéza mai alesu chiaru dela acesti doi
barbati eminenti ai natiunei romane, si fiii Blasiului, cá
si P. Maioru, de si nu pré multiemiti.

De aci nu am trebuintia se mái respondiú la oser-
batiunea d-lui Papiu: cumu ca „a se indreptá cineva,
dupa mine (adeca dupa d. Papiu) (nu se chiama a fi
inconsecintie.“ Dar', asiá éste. D. Papiu au si-a indrep-
tatu ortografi'a, au nu, totu remane cosecente. Nece
nu aveam de cugetu se-i imputu, necosecenti'a, de catu,
dupa ce d-lui in Tesauru-si mi-o imputase mai antaniu,
unde a scrisu: fara in sa a ajunge vreo data, cu con-
secinti'a etimologica, pre autorulu“ etc. Aci neajun-
sulu consecentiei nu e alt'a decatú necosecenti'a, unu
defectu, obiectu de imputatune; macaru ca in urma d.
Papiu, prensu in curs'a sa, cá se scuture necosecenti'a
sa, me absolve si pre mene de atare imputare, dicundu
ca ortografiile dupa mine (adeca dupa d. Papiu) nu sunt
infalibili cá pap'a dela Roma“ si asiá suntemu quit.

(Vá urmá.)

Sciri scolastice.

Hamb'a in 1. Martiu 1863.

In dílele acestea primiramu unu cerculariu proto-
popescu de dto. 11. Faaru (30. Ianuáru) Nr. 60. a. c.,
prin carele, pre bas'a cerculariului metropolitanu de
dto ²⁵/₁₃ Novembre Nr. 978, 1862, ni-se impune cu
tóta rigórea, cá se se incépa esamenele semestrali cu
pruncii din scólele popularie din tractulu protopopescu
gr.-cat. alu Sibiului, si pan' in 15. Martiu se se in-
chiaie semestrulu I, fiendu ca anulu scolastecu pentru

scólele poporale, pre bas'a ordinatiuniloru mai inalte,
e de 9 luni, incepanduse sem. I. cu 1. Novembre.

Totu deodata, prin acelu cerculariu, parochii trac-
tului protopopescu gr.-cat. alu Sibiului, se indetoréza,
cá in terminu de 15 díle dela inchiearea sem. I, se
substérna scaunului protopopescu resp. relatiune sincera
si conscientiósá *) despre starea esterna si interna a scó-
lei popularie respective, despre progresulu eleviloru, a-
laturandu clasificatiunile acelor'a — despre numerulu e-
leviloru, ce a fracentatu scól'a, despre numerulu ab-
sentiloru, si caus'a absentarei dela scóla, cum si despre
pedepsirea parentiloru, cari n'au voitu a-si dá copii la
scóla, si feliulu si marimea pedepsei, si de cate ori?
cum si despre desteritatea si portarea docentiloru re-
spectivi, si in urma s'a demandatu a se substerne si
socotelele despre veniturele si erogatiunile fondului
scolastecu.

Tóte aceste, spre a se substerne pre calea scau-
nului protopopescu, la ven. ordinariatu metropolitanu.

In urmarea acestoru dispusetiuni, in 1. Martiu a. c.
si tienuramu esamenu semestralu cu pruncii din scól'a
nóstra popularia. Acestu esamenu se tienù sub presi-
diulu reverendisimului d. protopopu resp. Ioane Rusu,
cá inspectoriu tractualu alu scóleloru popularie din trac-
tulu resp., in fienti'a de facia a unei parti insemnate
dintre poporeni, mai alesu parentii prunciloru de scóla.

D-lu protopopu, nu-si pregatá a esaminá insusi
pruncii din obiectele propuse, si anume: din cetire, din
istori'a biblica, din socotél'a cu mentea séu computulu
mentalu si cu numeri, cate ceva din limb'a romana, si
din istori'a patriei, cum si din cantarile besericesci.

Pruncii esaminati dederu semne de unu progresu
frumosu in invetiaturele propuse; pare, ca ceteai de pre-
faciele parentiloru de facia bucuri'a interna, ce o sem-
tiau pentru progresele prunciloru sei.

*) Dá, caci din mai multe corespondentie venite la Redactiunea
acestui diaru decandu a inceputu elu a aparé, din care
unele s'au mái publicatu, ér' altele s'au mái datu focului, —
am esperiatu, spre profunda dorere a nóstra si dauna a na-
tiunei intregi, ca mare parte din aceste relatiuni séu
reporturi despre scólele comunale aru fi false, nedrepte.
Deci dorim, cá barem de aici inainte se se puna sta-
vila acestei anomalii. Acést'a depinde dela zelulu, con-
sciinti'a si priveghiarea dd. protopopi respectivi si dela
strict'a controla a v. ordinariate, care firesce nu se póte
face a-casa pe pulpitu, pecumu póte se va fi facutu pan,
acumu pe alocurea, ci numai prin emisari anume tra-
misi.

Decatu tóte inse mai tare ne imbucurá, aceea fapta, ca poporenii nostri petrunsi de folosulu si lips'a scóleloru popularie, insisi luara parte cá ascultatori la acestu esamenu dintru inceputu pan' in fine; semnu invederatu acest'a, cumca zelulu, iubirea si atragerea catra scóla, incede a se latí si inradeciná si in poporu, numai se avemu preuti harnici si zelosi, cari se indelane cu tóta ocaziunea pre poporenii respectivi la imbraciosiarea causei scolastece, carea e unu factoriu de capetenia pentru esistinti'a, inaltiarea, si viitoriulu securu alu unei natiuni; si déca deregatori'a civile respectiva petrunsa de binele si fericirea poporului, inca n'ar' lipsi a ne dá concursulu si ajutoriulu seu energeticu, care se cere mai inainte de tóte.

Pruncii si pruncele esaminate, mai alesu cei mai distinsi cu progresulu, fura si premiați din partea d-lui protopopu.

Fiendu-ca comun'a nóstra pan' acum n'a avutu edificiu de scóla comunale, ci copii de scóla invetiara in cas'a docentelui: asiá comun'a nóstra inca in fienti'a de facia a protopopului se indetora prin subscriptiunile proprie, numai de catu in acésta primavera a se apucá de zidirea edificiului scolastecu, cu atatu mai vertosu, cu catu ca locu de scóla are, — si speramu, ca frati sasi, cari inca tocma acum se apuca a-si redicá unu edificiu scolastecu, cá frati adeverati, nu voru lipsi a ne intendesi nóue, a proportiune, mana de ajutoriu din veniturele comunale, la care au totu dreptulu si romanii, cá contribuitori la sarcinele acelei comune.

Numerulu prunciloru si fetitieloru esaminate a fostu preste 70.

Dee ceriulu, cá acestu esemplu frumosu se fia imitatu si de alte comune romane, ca numai si numaj asiá se va poté redicá si natiunea nóstra din caosulu intunerecului si a nescientiei, in care au aduncit'o nepartinitóriele impregiurari ale tempulu!!

Literatura.

Concordia a inceputu a publicá in Foisiór'a sa unu opsioru pedagogicu tradusu din limb'a francesca, in carea e scrisu de Dsiór'a Constantia Dunca. Elu e intitulatu „Fiicele Poporului“ adeca unu proiectu pentru educatiunea feteloru in Romania, care Dr'a C. Dunca l'a prezentatu Domnului si Adunarii nationale a Romauiiei, cá afluandu-lu de bunu se-lu accep-

teze si se-lu puna in lucrare. *) Acestu opsioru este d'unu interesu generalu. Nóue ne pare reu ca pentru lungimea lui si angustimea colóneloru acestui diaru nu-lu potemu reproduce si noi; dar' fiinduca elu se va retipari din Concordia in o brosiura carea va costá cam din 7 cóle cu pretiulu 50 cr. v. a. tragemu astufelu atentiunea publicului nostra asupra acestei scrieri si o recomandamu cu totu adinsulu si cu atatatu mai vertosu ca venitulu curatu e destinatulu pentru ajutorirea juristiloru lipsiti dela universitatea din Pesta.

Varietati.

Decretulu

ministrului de politia, din 24. Ianuariu a. c. validu pentru tóta imperati'a, prin care se dechiara de incedata restringerea de pana acumu spre a se trece din tierile straine carti de rogatiune si relegiöse jidane si evresci, precumu si cele ilirice si romane.

Ordinatiunea din 26. Ian. 1852, data prin ministriulu de interne, caruia i competiá pre atunci auctoritatea suprema in afacerile politiali si de presa, publicata in Bul. imp. de legi (Fasc. VII. Nr. 29) si valida pentru totu cuprinsulu imperatiiei, in a careia potere importulu din tierile straine alu cartiloru jidane si evresci, precumu si alu celoru ilirice si romane pre totu teritoriulu austriacu numai pre lenga concesione esceptionale si prealabile data prin respectivele autoritati locali si din partea despartiaminteloru de locutiencia, fusese iertatu, in poterea preainaltei resolutiuni din 18. Ian. 1863 e deshiintata. »C.«

Mecsey, m. p.

ad Nr 2910/1862.

Lista

oferitoriloru pentru ajutorirea studentiloru meseri in Dieces'a Gherlei pre anulu scolastecu 1861/2.

Ilustritatea s'a preasantitulu d, episcopu diecesanu 160 f.; M. O. Ioane Kesely, protopopulu Ciocumanului 70 fior. 80 cr.; M. O. Ioane P. Popu, protop. Chiuzei 46 f. 10 cr.; M. o. Demetriu Grauru, protop. Betheanului 157 f. 66 cr.; M. o. Ioane Coleriu, protop. Caticaului 24 f. 10 cr.; M. o. Gregoriu Popu, Basesciloru 8 f.; M. o. Ioane Christe, prot. Vadului 58 f. 15 cr. M. o. Ioane Vecasiu, protop. Iplului 44 f.; M. o. Simeone Anceanu, protop. Surducului 8 f.; M. o. Ioane Silasi protop. Buzei

*) Pecandu scriemu aceste afluamu, dórere, ca acestu proiectu s'a relegatu de Adunarea nationala la comisiunea urgitiloru, de unde cine scie candu va esi.

109 f. 80 cr.; M. o. Iosifu Vajda, protop. Bredului 21 f. 80 cr.; M. o. Alimpiu Barbuloveanu, prot. Giulei 40 f.; M. o. Atanasiu Cototiu, protop. Siomecutei-mari 18 f.; Rf. Simeone Boksa, prot. Gherlei 209 f. 32 cr.; M. o. Petru Branu, protop. Satumareliu 32 f. 40 cr.; Rf. Gregoriu Moisilu, vicariulu Rodnei 42 f.; Rf. Mihailu Pavelu, vicariulu Marmatiei 33 f.; M. o. Simeone Anceanu, protop. Surducului 45 f.; M. o. Vasiliu Moldovann, cantorele din Caianulu-micu una obligatiune de statu 20 fior. v. a. interesulu dela acestia 53 cr.; M. o. Georgiu Moldovanu, manipulante in Tr. Secului 126 f. 80 cr.; M. o. Gregoriu Popdanu, protopopulu Eriului 17 f. 20 cr.; M. o. Ioane Kesely, protopo. Ciocumanului 20 f.; Cuponulu dela obligatiunea lui Vas. Moldovanu 53 cr.; Rf. d. Macedonu Popu, prepositu capitulariu 10 f.; Rf. d. Ioane Anderco, canonicu archi-diaconu 10 f.; Rf. d. Stefanu Biltiu, canonicu scolastecu 10 f.; Rf. d. Michaelu Serbanu, canonicu cancelaru 5 f.; Rf. d. Ioane Sodoreanu, canonicu prebendatu 2 f.; M. o. Isidoru Colceriu, notariu consistoriale 5 f.; M. o. Andrea Antonu, perfectu seminariale 5 f.; M. o. Lazaru Hutza, Archivariu 10 f.; M. o. Daniele Napoianu, protopopu onorariu si parochulu din Bieszad 10 f.; M. o. Iosifu Orianu, protopopulu Alpretului 23 f. v. a.

ad Nr. 2910/1862.

List'a

studentiloru cari s'au impartasitu din colect'a facuta 186¹/₂.

Teodoru Maniu, juristu II. la universitatea Pestana 150 f.; Teodoru Popu, juristu III. la universit. Pestana 100 f.; Vasiliu Popu, juristu I. la univers. Pestana 200 f.; Ioane Nichita, jur. la univers. Pestana 130 f.; Nicolae Moldovanu, studente in clas'a VIII. in Beiusiu 20 f.; Teodoru Dumbrav'a, studente in clas'a VII. in Blasiu 40 f.; Totu acestui cu inceputulu an. scol. 186²/₃ 20 f.; Ioane Silasi, studente in clas'a IV. in Blasiu 30 f.; Ioane Silasi pre anulu scol. 186²/₃ 12 f.; Vasiliu Groza, studente in clas'a VIII. in Beiusiu 20 f.; Clemente Colceriu, stud. in clas'a VIII. in Beiusiu 20 f.; Clemente Colceriu, juristu I. in Sibiu pre 186²/₃ 50 f.; Demetriu Popu, stud. in clas'a VII. in Blasiu 20 f.; Demetriu Popu, stud. in clas'a VIII. pro 186²/₃ 15 f.; Daniele Manastureanu, stud. in clas'a I. in Blasiu 10 f.; Grigoriu Dragosiu, stud. in clas'a I. in Blasiu 10 f.; Ioane Goronu, studente in clas'a I. in Blasiu 10 f.; Ioane Trifu, studente in clas'a II. in Baia-mare 10 f.; Ioane Ciorceriu, stud. in clas'a VI. in Blasiu 15 f.; Vasiliu Marcianu, studente in clas'a VIII. in Blasiu 20 f.; Ioane Marcianu, studente in clas'a VIII. in Blasiu 20 f.; Gavrilu Burza Verticu, juristu I. in Pesta 50 f.; Nicolae Popu, studente in Blasiu 20 f.; Demetriu Popu, studente in Blasiu 20 f.; Ioane Dosia, stud. in clas'a V. in Clusiu 20 f.; Vasiliu Hosu, stud. in clas'a IV. in Baia-mare 15 f.; Simeone Muresianu absolulu normaiistu 10 f.; Georgiu Valeanu, preparandu 5 f.; Alesandru Gellner, studente in clas'a VII. in Clusiu 15 f.; Procopiu Popu, stud. in clas'a VII. in Blasiu 12 f.; Georgiu si Vasiliu Puscariu,

stud. in clas'a VII. in Clusiu 24 f.; Victoriu Rusu, stud. in clas'a VII. in Beiusiu 12 f.; Ioane Moldovianu, stud. in clas'a VI. in Blasiu 15 f.; Gavrilu Trifu, studente in clas'a VII. in Satumare 12 f. v. a.

Fluturulu si albin'a.

Fluturulu din flore 'n flore
Trecandu iute p'aripiore,
Intr'o flore da d'o-albina,
Ce suga din ea nectaru.
„Ce faci“ disse, „tu vecina,
„O, tu te trudesce amaru.
„Dar' fa si tu cumu facu eu
„Le saruta, le mirosa,
„Si-apoi vesela, falosa,
„Sbora er' cu domnedieu.“

Albin'a: „Vai de capulu teu tendala,
„Cata-i drag'a di de vera
„Totu alergi din flore 'n flore,
„Dara spune-mi ce castig?
„Pentru dile venitore
„Spune-mi porti tu ceva grigi?“
Astu-felu albin'a-i grai,
Si de cera incarcata
Si de nectaru saturata
Isti lua sborulu si fugi.

AMICULU POPORULUI

Calindariu cu premiu pe anulu

1863

de

d. V. Romanu

scadiutu pretiulu dela 56 cr.

la 40 cr. v. a.

Din „Amiculu Scollei“ se mai afla inca esemplare complete si din a. 1862, cum si din anulu acest'a dela inceputu pentru doritorii d'a se aboná la acelasi.

Responsuri.

Naseudu. Dlui A. Din Geometri'a elementara, se tiparece o noue editiune, si indata ce va fi gata, veti capeta unu esemplaru.

Indreptari.

In numerulu 6. pagin. 44, colon'a antaia, seri'a 10 in locu de „in articolulu mai“ cetesce „in articolulu mieu“ (adeca mai dinainte), totu acia mai la vale seri'a 32, in locu de „ba chiar' si a ordinariateloru romane“ cetesce „ba chiar' d'ora si a ordinariateloru romane.“